

určená k přesnému stanovení s. h. a vedení jí v patrnosti, tím, že prohlásil za trestné jejich neoprávněné přemístění, odstranění, zničení, jakož i učinění neznatelnými. Jednání tato, pokud ovšem nejde o činy přísněji trestné, jsou, stala-li se úmyslně, přečinem a, stala-li se z nedbalosti, přestupkem. Podobné zvýšené trestní ochrany používají dle téhož zákona i h-ní vody, neboť každý, kdo by neoprávněně změnil povahu, tvar i polohu nebo směr břehů a řečiště vody, jež tvoří s. h-i, dopouští se, pokud nejde o čin přísněji trestný, přečinu, jednal-li úmyslně, a přestupku, jednal-li z nedbalosti (§§ 1 a 2 zák.). Úmyslně nebo z nedbalosti spáchané poškození neb jiné porušení h-ních znaků, jimž nebyla dotčena patrnost s. h., jest přestupkem (§§ 3 a 4 zák.).

9. Některá statistická data vztahující se na s. h-i a na činnost d-čh k-í. Délka s. h. č-é činí asi 4099 km, z čehož připadá na h-i, již bylo třeba nově vytyčovat, 2621 km a na h-i starou, jež nepodléhala pravomoci žádné d. k., zřízené v důsledku mírových smluv (největší část h. s Německem), asi 1478 km. Délky hranic s jednotlivými sousedními státy jsou pak tyto: s Rakouskem 558 km, s Maďarskem 832 km, s Rumunskem 201 km, s Polskem 968 km, s Německem na Hlučínsku 67 km, stará h. 1478 km. H. s jednotlivými státy jsou rozděleny na úseky, dle nichž pak provedeno číslování h-ních mezníků. Těchto úseků jest na h-i s Rakouskem 12, s Maďarskem 28, s Rumunskem 5, s Polskem 30, s Německem na Hlučínsku 1, na staré h-i s Pruskem 23; na ostatních částech staré h. budou úseky stanoveny teprve při prováděném novém zaměření této h. H-ních mezníků osazeno při vytyčování nové h. celkem 34.165 kusů. Rozdělení jich na jednotlivé h. a druhy patrné jest z této tabulky:

Hranice	Trojstátních	Základních	Hlavních	Mezilehlých	Doplňovacích	Polygonálních	Dohromady
s Rakouskem	2	11	735	2.961	2.961	474	7.144
s Maďarskem	1	27	746	3.737	2.792	2.225	9.528
s Rumunskem	1	2	1.079	1.107	—	1.271	3.460
s Polskem	1	33	1.357	11.900	—	—	13.291
s Německem na Hlučínsku	—	2	169	571	—	—	742
Úhrnem	5	75	4.086	20.276	5.753	3.970	34.165

Kromě toho osazeno nově při přezkoumávání staré h. s Německem do r. 1929 asi 1412 různých mezníků a adaptováno asi 2200 mezníků starých. Pro dokumentární dílo h-ní bylo vyhotoveno map a listů podrobného popisu h.:

Hranice	Listů hraniční mapy					Podrobného popisu hranic listů
	1:2.500	1:2.880	1:5.000	1:25.000	1:200.000	
s Rakouskem	56	215	—	61	5	400
s Maďarskem	—	393	46	68	9	558
s Rumunskem	145	—	—	17	2	673
s Polskem	15	434	—	83	9	750
s Německem na Hlučínsku	23	—	5	4	1	150
Úhrnem	239	1.042	51	233	26	2.531

Pro starou h-i zbývá ještě mapy vyhotoviti. Polních náčrtků vyhotoveno celkem 4185, a to na h-i s Rakouskem 893, s Maďarskem 1088, s Rumunskem 340, s Polskem 1809, s Německem na Hlučínsku 55. Jednotlivé d. k. měly pak tento počet schůzí: č-o-rakouská 31, č-o-maďarská 40, č-o-rumunská 31, č-o-polská 28, č-o-polská na Hlučínsku 28 a č-o-německá pro Hlučínsko 7.

10. Přestup s. h. jest upraven předpisy celními, policejními (pasovými), zdravotními, veterinářskými, leteckými, železničními, plavebními, automobilovými, předpisy o transitu atd., ať již mezinárodními ať interními. O tom viz příslušná hesla.

Literatura.

Mimo příležitostné články a spisky není žádné souborné vylíčení, jmenovitě po stránce právní. Pokud jde o vývoj otázky čoskoslovenských hranic na mírové konferenci, viz studii dra. Vochoče: „Dr. Beneš a mírová konference Pařížská“ ve sborníku „Dr. E. Beneš“.

Josef Netík.

Hroby válečné.

I. Péče o v. h. před světovou válkou a podle mírových smluv. II. Úprava péče o v. h. v jednotlivých státech. III. Úprava péče o v. h. v RČ.: a) v. h. před světovou válkou; b) v. h. z doby světové války.

I. Péče o v. h. před světovou válkou a podle mírových smluv. Předmětem těchto poznámek nemají býti mírové h r o b y

v o j e n s k é, jež zřizuje vojenská správa za určitých předpokladů pro pohřbení svých příslušníků zemřelých v činné službě v době mírové, a to buď na zvláštních vojenských hřbitovech anebo na hřbitovech jiných; o těchto hrobech platí příslušné vnitřní předpisy (viz na př., pokud RČ. se týče, § 25 služ. předp. H-IV-1, výn. MNO. čj. 377089/52622 ÚSVHr. ze 6. XI. 1923, výn. MNO. 725951 ÚSVHr. ze 16. XI. 1923, výn. MNO. čj. 62254/V/1/27 z 13. I. 1928, čl. 21 D [věst. MNO. z r. 1928, č. 7, čl. 50] atd.), po případě ujednání s majetníky dotčených hřbitovů.

Zde má býti pojednáno jen o t. zv. h r o b e c h v á l e č n ý c h, v nichž jsou pohřbívány oběti války, a to bez rozdílu ať jde o příslušníky vlastního, spojeneckého nebo nepřátelského státu.

Již před světovou válkou byla mezinárodním právem uznána povinnost válčících států mrtvolu padlých bojovníků pohřbívati. Tato povinnost byla připisována tomu z válčících států, který opanoval bojiště. Tak stanovil čl. 3 ženevské úmluvy revidované 6. VII. 1906 (č. 191 ř. z. z r. 1911), že po každém boji má ten, kdo opanuje bojiště, pečovat, aby mrtvolu byly chráněny před oloupením a zlým nakládáním a aby byly před pohřbením nebo spálením pozorně ohledány za účelem bezpečného zjištění smrti a totožnosti. Podobné ustanovení měl též čl. 16 desáté úmluvy II. Haagské konference mírové z 18. X. 1907 (č. 186 ř. z. z r. 1913) o používání zásad ženevské úmluvy v námořní válce.

Za světové války znesnadňoval způsob válčení v zákopech namnoze dopravu a pochovávání mrtvých. Mezinárodní komitét Červeného kříže obrátil se 26. X. 1915 na vlády všech válčících států s žádostí, aby docházelo k častějšímu klidu zbraní, za něhož by mohly býti mrtvolu pohřbeny a ranění odneseni; zúčastněné státy však odpověděly, že intenzita válčení nedovoluje, aby této žádosti bylo vyhověno. Uvedenému mezinárodnímu komitétu Červeného kříže došly za války též některé stížnosti, že hroby válečníků, ležící na území vyklizeném pod tlakem nepřátelským, nejsou dostatečně šetřeny vojskem na vyklizené území vtrhnuvším.

V. h. ze světové války došly zvýšené ochrany mírovými smlouvami ukončivšími tuto válku. Jsou to zejména ustanovení čl. 171 a 172 mírové smlouvy Saint Germainské (s Rakouskem), čl. 155 a 156 mírové smlouvy Trianonské (s Maďarskem),

čl. 225 a 226 mírové smlouvy Versailleské (s Německem), čl. 116 a 117 mírové smlouvy Neuillyské (s Bulharskem).

Podle těchto ustanovení zavázali se kompaciscenti těchto smluv:

1. že se postarají o to, aby hroby vojínů a námořníků pohřbených na jejich území byly v úctě chovány a udržovány;

2. že uznají každou komisi, jíž bude některou vládou (resp. pokud Německa se týče, některou vládou spojenou nebo sdruženou) uloženo zjistiti, sepsati, udržovati nebo zříditi přiměřené pomníky na dotčených hrobech a že budou nápomocni těmto komisím při plnění jejich úkolů;

3. že si navzájem poskytnou při vyřizování žádostí o převoz ostatků vojínů a námořníků všechna ulehčení s podmínkou, že bude vyhověno zákonům dotčeného státu a že bude dbáno potřeb veřejného zdravotnictví;

4. že stejným způsobem budou nakládati s hroby válečných zajatců zemřelých v zajetí a civilních internovaných zemřelých za internace;

5. že si navzájem vydají úplný seznam zemřelých se všemi údaji, jež mohou přispěti ke zjištění totožnosti;

6. že si navzájem dají všechna data o počtu a umístění hrobů osob, jež byly pohřbeny bez zjištění totožnosti.

Zmíněná ustanovení mírových smluv nezakládají smluvní poměr pouze a jedině mezi státy spojenými a sdruženými na jedné a Rakouskem (resp. Německem, Maďarskem a Bulharskem) na druhé straně, nýbrž zakládají takový smluvní poměr mezi jedním každým z těchto států a kterýmkoli jiným státem ze signatárních států příslušné mírové smlouvy (srov. znění čl. 171 mírové smlouvy Saint Germainské a analogická ustanovení ostatních mírových smluv); výjimkou z této zásady jest, že vlády spojené a sdružené nejsou mezi sebou na základě mírových smluv samých povinny vydávati si navzájem seznamy zemřelých a poskytovatí údaje o počtu a umístění hrobů osob, jež byly pohřbeny bez zjištění totožnosti (viz znění 2. odstavce § 172 mírové smlouvy Saint Germainské a obdobná ustanovení ostatních mírových smluv). Mezi jednotlivými státy spojeneckými byly o v-ých h-ech uzavřeny zvláštní mezistátní úmluvy, na př. mezi Francií a Anglií 26. XI. 1918, mezi Anglií a Itálií 11. V. 1922.

Pokud pak vymezení pojmu v-ých h-ů se týče, mají zmíněná ustanovení — jak

z povahy věci plyne — na myslí patrně jen povinnou péči o hroby cizích příslušníků a nikoliv i příslušníků vlastních; akt piety mírovými smlouvami nařízený je jednak pro vlastní příslušníky samozřejmý, jednak nemůže býti účelem mezistátní úmluvy upravovatí takovou čistě vnitrostátní záležitost.

II. Úprava péče o v. h. v jednotlivých státech. K provedení ustanovení mírových smluv o v-ých h-ech byla v jednotlivých státech učiněna různá opatření povahy dílem legislativní, dílem administrativní.

Ježto na této úpravě má RČ. nemalý zájem vzhledem k tomu, že i její příslušníci jsou pohřbeni ve v-ých h-ech na různých cizích státních územích, je vhodné zmíniti se ve stručnosti o tom, jak je péče o v. h. upravena v jednotlivých státech, na jichž území jsou též v. h. československých státních příslušníků, resp. osob, které měly v době úmrtí domovské právo v některé obci RČ.

V R a k o u s k u bylo spolkovým zák. z 2. VII. 1925, č. 257 BGBL., stanoveno, že majitelé pozemků, na nichž jsou hroby válečníků, jsou povinni je tam trvale nechat, udržovatí k nim přístup a trpěti všechna opatření potřebná k jejich důstojnému udržování. Tuto povinnost zákon označuje za veřejné břemeno, které pořadím svým jde před všemi veřejnými a soukromými právy, aniž potřebovalo zápisu do pozemkových knih. Majiteli pozemku může býti ze státních prostředků poskytnuto odškodnění za zatížení jeho majetku zmíněným břemenem, pokud je to spravedlivě vzhledem k obsahu břemene a k majetkovým i výdělkovým poměrům postiženého majitele. Předpisy zmíněného zákona platí pro hroby všech osob pohřbených na rakouském státním území po 1. VIII. 1914, pokud byly buď příslušníky ozbrojené moci býv. rak.-uh. monarchie nebo některé mocnosti za světové války s ní spojené, nebo příslušníky států nepřátelských, anebo náležely k průvodu vojenských útvarů některého z válčících států; dále platí stejnou měrou pro hroby těch příslušníků zmíněných mocností, kteří zemřeli jako váleční zajatci nebo civilní internovaní na rakouském státním území. Podle výborové zprávy rakouské Národní rady bylo ustanovení o tom, že péče o v. h. je trvalá, pojato do zákona proto, že ve čl. 171 a 172 mírové smlouvy Saint Germainské nějaké omezení doby, po kterou třeba o v. h. pe-

čovati, není; při tom však bylo poznamenáno, že nelze tomu rozuměti tak, jako by tu šlo o nějaké břemeno na věčné časy, nýbrž že uzavřením nových smluv bude lze příslušné časové omezení provéstí.

V N ě m e c k u byl vydán zákon o udržování hrobů válečníků ze světové války 29. XII. 1922, č. 2 ř. z. z r. 1923. Péče o v. h. náleží, není-li jiných opatření, říši a zemím. Na pozemcích, kde jsou v. h., spočívá právo klidu (Ruherecht), z něhož plyne pro majetníka pozemku závazek hroby tam trvale ponechatí, udržovatí je přístupnými a přiznati zemím vliv na jejich úpravu a udržování. Prováděcí nařízení upravilo otázku nákladovou, péči v technickém slova smyslu a evidenci. Referát pro v. h. jest v Zentralnachweiseamt für Kriegsverluste und Kriegergräber.

V M a ě a r s k u byly podle nařízení M. E. ze 4. IV. 1923, č. 2312/1923, v. h. a hřbitovy založeny na 30 let. O v. h. umístěné na hřbitovech jen k tomu účelu určených pečuje stát; o hroby umístěné jednotlivě nebo v malých skupinách na hřbitovech obcí nebo náboženských společností pečují tyto obce nebo společnosti. Co se má se zmíněnými hroby státi po uplynutí doby 30 let, není dosudnikde stanoveno.

V A n g l i i pečuje o věci v-ých h-ů říšská komise v-ých h-ů, zřízená královským listem 10. V. 1917; tato komise provádí zmíněnou péči ve shodě s ustanovením mírových smluv. Zákonem z 30. VI. 1926 byla zřízena správa císařského nadačního fondu pro v. h.

V B e l g i i je péče o v. h. svěřena nař. z 25. V. 1919 úřadu v-ých h-ů při belgickém ministerstvu války. Zák. ze 14. VII. 1919 stanovil, že hroby bojovníků i nebojovníků zemřelých pro vlast budou udržovány na útraty státu obcemi, v nichž tyto hroby leží.

V e F r a n c i i zákon z 29. XII. 1915 učinil opatření, aby stát mohl získati pozemky ke zřízení hřbitovů pro příslušníky armády francouzské a armád spojeneckých, padlé ve válce v době od 2. VIII. 1914 do 24. X. 1919, v tom případě, nepostačují-li hřbitovy dosavadní. Opatřování a udržování těchto hřbitovů děje se na útraty státní; udržování může býti na žádost svěřeno obcím a společností. Zák. z 28. VI. 1922 rozšířil ustanovení zmíněného zákona na německé v. h. z doby od 2. VIII. 1914 do 24. X. 1919. Zák. z 13. VII. 1924 stanovil pak podmínky, za jakých budou obce

odškodněny za v. h. umístěné na jejich hřbitovech.

V Itálii upravil věc m. j. dekret z 11. VII. 1918, č. 6163, cirk. it. min. voj. z 28. VII. 1921, č. 403, zák. z 11. VIII. 1921, č. 1074. Příslušné pozemky opatřuje stát; udržování hrobů může býti svěřeno obcím nebo i jiným institucím.

V Polsku přísluší péče o v. h. hlavněmu úřadu péče o v. h. ve Varšavě, jež má u každého sborového velitelství odbočky. Věc patří resortně do příslušnosti ministerstva vojenství.

V Rumunsku je péče o v. h. svěřena zvláštní společnosti hrobů hrdinů padlých ve válce. Resortně patří tato péče do působnosti ministerstva prací, sociální péče a zdravotnictví. Zák. z 22. IV. 1920, č. 1693, bylo umožněno vyvlastniti pozemky, na kterých jsou pochováni vojáci jak rumunští, tak i cizí, jakož i pozemky, které budou uznány za vhodné ke zřízení hřbitovů, na něž mají býti sneseny ostatky vojínů ojedinele pochovaných. V r. 1927 byl vydán o v-ých h-ech zák. 31. V. 1927, č. 1699.

V S. H. S. bylo vydáno prov. nař. o zřizování a udržování v-ých h-ů a hřbitovů ve vlasti i v cizině ze 12. XII. 1919, které platilo až do 22. IV. 1922, kdy nabyl účinnosti zák. z 28. II. 1922 o zřizování v-ých h-ů ve vlasti i v cizině. Vreční dozor na hroby a hřbitovy válečné je svěřen ministerstvu kultu. V r. 1925 byl pak vydán zák. 23. VIII. 1925, č. 257, o národní vděčnosti mužům o vlast zasloužilým (zbudování chrámů osvoboditelům).

III. Úprava péče o v. h. v RČ.

a) Válečné hroby z doby před světovou válkou. Z doby před světovou válkou jsou na území RČ. některé pomníky z dřívějších válek, tak zejména z války z r. 1866. U těchto pomníků nejde vlastně ani tak o péči hrobní ve vlastním slova smyslu, jako spíše o péči památkovou (historickou, stavební, po případě uměleckou); po té stránce může míti na věci zájem po případě památkový úřad.

Péči o tyto pomníky obstarávaly soukromé korporace, spolky, obce a jednotlivci. O pomníky pocházející nebo vztahující se na válku z r. 1866 pečuje zvláštní komise zřízená při průmyslové škole sochařské a kamenické v Hořicích, jež převzala jmění dřívějšího ústředního spolku pro udržování vojenských pomníků z r. 1866 v Hradci Králové dne 16. V. 1919 se rozešedšího; z tohoto jmění byla zřízena

nadace pro udržování vojenských pomníků z r. 1866, spravovaná zmíněnou komisí.

b) Válečné hroby z doby světové války. V RČ. není péče o v. h. z doby světové války dosud upravena zákonem.

V býv. armádě rak.-uh. byly tu různé inspekce v-ých h-ů (u armádních velitelství a v zápolí u teritoriálních velitelství); po převratu zůstaly tyto inspekce na území republiky v sídlech býv. teritoriálních velitelství a byly přizpůsobeny organizaci čs. armády. Ústřední správu obstarával původně po převratu ústřední inspektorát v-ých h-ů, jež se později přeměnil na „Ústřední správu v-ých h-ů“ při ministerstvu národní obrany; tato Ústřední správa (příčleněná nyní k I./3. odděl. MNO.) provádí péči o v. h. a soustřeďuje veškerou agendu, týkající se v-ých h-ů cizích i československých příslušníků, jakož i válečných hřbitovů a vede také příslušnou evidenci a službu informační i pomocnou (při exhumacích a pod.).

Hroby na vojenských zajateckých nebo táborových hřbitovech, jakož i na velkých vojenských odděleních obecních hřbitovů jsou pod přímou správou vojenskou; rovněž o hroby na větších obecních hřbitovech pečuje vojenská správa svými posádkovými velitelstvími nebo posádkovými správami. Péče o hroby na menších obecních hřbitovech s malým počtem v-ých h-ů jest svěřena (v místech, kde není posádky) zpravidla četnickým stanicím.

Na péči o v. h. přikazuje ministerstvo národní obrany ze svých úvěrů jednak t. zv. zřizovací paušál a jednak též t. zv. udržovací paušál. Výměra paušálu na v. h. (a to jak pro jednorázovou zařizovací náležitost, tak pro každoročně se opakující náležitosti udržovací) je od 1. I. 1928 stanovena směrnicemi pro hospodaření s paušály, vydanými výnosem MNO. z 13. I. 1928, č. 62254/V/1/27 (věst. MNO. z r. 1928, č. 7, čl. 50). Správcem tohoto paušálu je příslušná hřbitovní správa (posádkové velitelství, velitelství četnické stanice, starosta obce), která jej má dnem 31. XII. každého roku vyúčtovat a účet i s doklady předložiti příslušnému zemskému vojenskému velitelství (intendanci).

Dodati sluší, že, není-li pro to zvláštních titulů (zejména dobrovolně převzatých závazků), nelze obcím, pokud zákon jinak nestanoví, zvláštní břemena péče o v. h. ukládati.

Zákonná úprava věci, zejména též po

stránce kompetenční, se podle zpráv denního tisku připravuje; dojde-li k ní, bude vyřešena též otázka trvání délky povinné péče o v. h. a stránka úhradová. Vzhledem k tomu, že u některých v-ých h-ů již desetiletý t. zv. tlečí turnus skončil, musilo ministerstvo národní obrany prozatím cestou administrativní učiniti opatření potřebná k dalšímu zachování hrobů.

V-ými h-y rozumí se při provádění péče o ně v RČ. podle výnosu MNO. ze 4. II. 1921, č. 382008/ÚSVHr., resp. podle zmíněných směrnic pro hospodaření s paušály (věst. MNO. z r. 1928, č. 7, čl. 50) hroby účastníků světové války z doby od počátku světové války do 31. XII. 1919, a to nejen československých státních příslušníků, nýbrž i příslušníků cizích států bez rozdílu jejich národnosti. Celkový jich počet je v RČ. kolem 140.000.

Jaroslav Vorel.

Hřbitovy.

I. Dějinný vývoj. II. Pojem a povaha práva h-ního. III. H. jako veřejné ústavy. IV. Zřizování, rozšiřování a udržování h-ů. V. Úprava h-ů. VI. Užívání h-ů. VII. Uzavření h-ů. VIII. Zrušení h-ů. IX. Státní policie h-ní. X. H-ní statuty. XI. H. na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. XII. Literatura.

I. Dějinný vývoj. Péče o pohřebiště u Římanů nebyla věcí státu, nýbrž rodiny zesnulého. Proto u nich pravidlem byly hroby rodinné. Hrob rodinný zřízený se svolením vlastníka pozemku byl res religiosa a náležel ku res divini juris. Vlastníkem hrobu představovali si Římané duše zemřelých (dii manes), a proto byly hroby vyloučeny z právního obchodu. Naproti tomu hrob zřízený beze svolení vlastníka pozemku zůstával locus profanus. Proto také pohřebiště otroků, chudiny a cizinců, jsouce umístována na pozemku národa římského (ager publicus), byla loci profani a postrádala všeho náboženského a právního významu.

Mezi křesťany převládlo přesvědčení, že všichni členové církve, žijící i zemřelí, tvoří velikou rodinu, a že proto péče o zemřelé křesťany není soukromou péčí jednotlivce, nýbrž společnou povinností všech křesťanů. Byli proto křesťané pohřbíváni na místě společném a sice při kostele, aby živí i mrtví byli ve stálém náboženském styku (qui in vita eiusdem ecclesiae membra fuerant, ut mortui etiam in spe futurae resurrectionis sociarentur), zakladatelé kostelů a duchovní hodnostáři vyhrazovali si

proto i právo pohřbení v kostele samém. Bylo-li ovšem třeba, zejména v dobách moru, mnoha hrobů, bylo pohřbíváno uvnitř zdí klášterních, po případě i v širém poli. H. od kostelů vzdálené vznikaly mimo to při městech, když uvnitř městských hradeb další rozšiřování h-a pro nedostatek místa možno nebylo.

Až do konce XVIII. stol. zůstávalo pohřbívání věcí církví. Po názoru církve katolické jsou h. ústavy církevními, z církevního jmění zřízené a udržované, náležejí farnímu svazku a podléhají církevní jurisdikci. Hřbitov katolický jest locus sacer a proto zvláště benedikován. Mrtvolvy osob vyloučených z církevního pohřbu mají býti uloženy na zvláštním ohraženém a opatrovaném místě mimo benedikované h. Na h-ech nesmí býti ničeho trpěno, co by odporovalo katolickému náboženství a určení h-ů. O porušení a reconciliaci h-ů platí podobné předpisy jako v příčině kostelů.

Jen znenáhla zapouštěla kořeny v laické správě veřejné myšlenka, že h. mají býti péčí veřejné správy, a to nejdříve ve městech, nemocnicích a chudobincích; stále však zůstávaly h. vyhrazeny pro souvěrce, a stále rozhodovala církev o zakládání a překládání h-ů. Teprve koncem XVIII. stol. počíná pečovatí o pohřbívání legislativa státu, zakazujíc zakládání h-ů uvnitř větších měst, nařizujíc překládání h-ů a stanovíc, kdo jest povinen starati se o založení h-a.

Fakt, že h. byly stále náboženskou institucí, zejména katolickou, a jako taková předmětem zvláštní piety, působil a působí stále na právní řád v tom směru, že týž neupravuje věci h-ů pouze s hlediska zdravotního a bezpečnostního, nýbrž i s hlediska piety a náboženského cítění.

II. Pojem a povaha práva h-ního. Právem h-ním v objektivním smyslu rozumíme celek veřejnoprávních předpisů h-ů zvláště se týkajících. Ježto pak zvláštní předpisy ty neřeší všech vztahů ke h-ům, podrobeny jsou h. ve vztazích zvláštními h-ními předpisy neupravených všeobecným předpisům práva veřejného i soukromého, ale jen potud, pokud tyto nejsou v odporu se zvláštními h-ními předpisy nebo s účelem a pietní povahou h-ů.

Zvláštní předpisy h-ní jsou jednak vnučené (vydané zákonodárnou nebo výkonou mocí státní, dále obcemi, jakožto bývalými nositeli zdravotní policie místní), jednak autonomní (h-ní řády), statuty (vydané nositeli práva h-ního).